

4. Daniluk D. D., Ilko V. I. (1990), Z istorii zaselennia ta rozvytku kultury Zakarpattia v dobu feodalizmu (do seredyiny KhKh st.) [From the history of settling and developing the culture of Transcarpathia in the era of feudalism (until the middle of the nineteenth century)]; Uzhgorod, 71 p.
5. Entsiklopedia Zakarpattia : Vyznachni osoby KhKh st. [Encyclopedia of Transcarpathia: Prominent persons of the twentieth century] (2007), rare.: V.V. Bed, M. M. Ganich, O. D. Dovganich and others; Transcarpathian region a branch of science. T-va them. T. Shevchenko, the Carpathians. Un- them. A. Voloshina, Uzhhorod: Grazhda, 400 p.
6. Kondratovich I. M. (1930), Ocherky yz ystoriy Mukchevskoi Eparkhyi [Essays from the history of the Mukchev Diocese], Karpaturisk Collector, Uzhhorod, 97 p.
7. Kralitsky A. (1865), Spysok monasturei chyna sv. Vasyliya Velykoho [List of monasteries of the Order of St. Basil the Great], Scientific collection of the Galician-Russian mother-faces., V.1, Lviv, 52 p.
8. Mykytas V. (1968), Davnia literatura Zakarpattia [Ancient Literature of Transcarpathia], Lviv, 78 p.
9. Padyak V. (2010), Narys istorii karpatorusynskoi literatury KhVI-XXI st. [Essay on the history of Carpatho-Rusyn literature of the 16th-21st centuries]; Research Center for Carpathian Studies; Uzhgorod: Vitya V. Padyaka, 204 p.
10. Pankevich I. (1922), Tyshivska «Aleksandriia» z pochatku KhVIII st. [Tishivska "Alexandria" from the beginning of the eighteenth century]; Scientific collection of the company "Prosvita"; 108 p.
11. Pankevich I. (1929), Pokraini zapysy na pidkarpatskykh tserkovnykh knykhakh [The last records in Subcarpathian church books], Scientific collection of Prosvita Society in Uzhhorod for 1928-1929, Uzhgorod, 157 p.
12. Pennyak S.I. (1980), Rannoslav'ianske i davnoruske naselennia Zakarpattia VI-XIII st. [Early Slavonic and Old Russian population of Transcarpathia VI-XIII centuries]; K., 179 s.
13. Stripsky Ya. (1942), Tsy bula drukarnia v Hrushovi? [Qi was a printing house in Hrusov?]; Zorya, A Journal of the Subcarpathian Society of Sciences, Rosnik II, Ch. 1-2., 34 s.
14. Tykhyi F. (1922), Zamitky do Mukachivskoi litopysi z KhU viku [Notes to Mukachevo Chronicle of the 19th Century], Scientific collection of Prosvita Society. - Uzhgorod, 111 p.
15. Franco Ivan. Danylivske (uhoruske) uchytelne Yevanheliie [Danylivske (Ugrian-Rusyn) teaching gospel], Collected Works in Fifty Volumes, T. 32., 241 p.
16. Shandor V. Zakarpattia, istoryko-pravovy narys vid IKh st. do 1920 r. [Transcarpathia, historical and legal essay from the IX century. till 1920], New York, 292 p.
17. Yavorsky Yu. A. (1931), Ystorycheskye, lychnye, vkladnye y druhye zapysy... [Historical, personal, deposit and other records]. Scientific collection of Prosvita Society for, 197 p.
18. Yavorsky Yu.A. (1929), Staraiia latynskaia zapyska o s. Huklyvoi [The Old Latin Note on Huklyvoi], Karpatsky world. Uzhgorod, No. 9-10., 738 p.

В статье представлены сведения о развитии культурно-образовательной и общественно-политической жизни края во времена феодализма – письменность, зарождение исторических знаний в XVIII в. Развитие образования, литературы, гуманитарных наук к середине XIX в., культурных связей закарпатцев с населением Украины. Давними литературными памятками XII-XVI вв., которые дошли до нас, были книги церковного обихода: литургикон, минеи, Евангелия, псалтыри и тому подобное.

Ключевые слова: литургикон, минеи, Евангелия, Псалтырь, «покраїніє записи», церковная книга, летопись.

The article presentst the information on the development of the cultural-educational and socio-political life of the land during the feudal times, that is the writing, the origin of historical knowledge to the eighteenth century, the development of education, literature, humanitarian sciences until the middle of the nineteenth century, the cultural connections of the Transcarpathians with the population Of Ukraine. Theancientliterarymemorialsofthe 12th-18th centuries that came to us were books of churchuse: liturgical, mines, gospels, psalteries, etc. A separate group of memorial smakes it possible to trace the process of the origin of historical knowledge. Theseare: "thelastrecord" inchurchbooks, the "teaching" ofthegospel, theHuklivskyChronicle, e.t.c. In the XII-XVIII centuries incunabulas, manuscripts and Slavic printed books of church and secularature, including the Ostroh Bibleby Ivan Fedorov (1581), cametoTranscarpathiafromdifferentcitiesofUkraineand European countries. Especially a lotofliterature, including the works of individual writers, was imported from the eastinthe 18th – the firs thalf of the19th century, which intensified the attraction of Transcarpathians toeducation, their thirst for knowledge, andsupported a sense of spiritual fellowship with the Eastern Slavs. Thearticledeals with the information on the development of public education in the16th – the first half of the19th century, in particular the expansion of the school network. Along withchurchschools, incitiesandlargevillages, thenumberof «Russian» folkschoolsgrew. An important event in the cultural and educational life ofT ranscarpathia was the establishment in Uzhhorodin 1793 of the first teacher's seminary with the Ukrainian language of instruction at the expense of the population. The opening of secondary schools, where a lot of subjects were taught in the native language, was one of the means of combating Transcarpathians against Latinization and Catholicism.

Key words: liturgical, mines, gospel, psalter, «lastrecords», churchbook, chronicles.

УДК 378:36 (477) (091) «195/201»

Лакатош Мар'яна Олександрівна,
аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (СЕРЕДИНА ХХ СТ. - ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті здійснено короткий аналіз стану дослідженості проблеми розвитку вищої аграрної освіти України у період з 50-их рр. ХХ ст. до початку ХХІ ст. У період перебування України у складі СРСР її аграрна освіта досліджувалася як невід'ємна складова системи вищої аграрної освіти радянського союзу і її ефективність та результативність були значно заідеологізовані, хоча повністю перекреслювати певний позитивний досвід підготовки фахівців для аграрного сектору не можна. Автором також зазначено, що у працях радянського періоду мало уваги зверталось на аналіз якості навчальних планів, програм підготовки фахівців-аграріїв, організації освітнього процесу, практичної підготовки, форм, методів та прийомів навчальної роботи викладачів. В умовах незалежності України проблема підготовки фахівців для аграрного сектору значно актуалізувалась.

Ключові слова: аграрна освіта, заклади вищої освіти, соціалізм, підготовка фахівців, кількісні показники, безкоштовність освіти та соціальна рівність, протиставлення закордонному досвіду, незалежна Україна, якість підготовки, реформування.

Постановка проблеми. Розвиток аграрної галузі, як і України в цілому, вимагає цілісної системи освіти, яка б відповідала національним інтересам і цивілізаційному вектору її розвитку та забезпечувала б підготовку фахівців, здатних втілювати інноваційні ідеї в життя. У період другої половини ХХ століття нагромаджено значний потенціал історичних джерел про сферу освіти України, які відображують різнопланові напрямки функціонування системи народної освіти республіки, зокрема закладів загальної середньої, професійно-технічної, середньої спеціальної та вищої освіти. Проте існує невелика кількість джерел про становлення та розвиток вищої аграрної освіти України. Однак, на даний час відсутнє узагальнююче ґрунтовне дослідження з історіографії розвитку вищої аграрної освіти в Україні. Є лише поодинокі розвідки з історії вивчення її окремих аспектів. А сучасний етап розвитку вітчизняної аграрної освіти, який позначений якісними змінами і зрушеннями, потребує підготовки та проведення таких досліджень.

З точки зору історичних розвідок з досліджуваної нами проблематики, за радянських часів характерними були такі аспекти: акцентування уваги на позитивних сторонах життя при соціалізмі, кількісних показниках та динаміці розвитку системи вищої аграрної освіти, прогностичні закордонні приклади, підкреслювання таких рис, як безкоштовність та вільний доступ до навчання, відсутність національних та гендерних обмежень, замовчування негативних явищ та тенденцій. І все ж таки, незважаючи на істотні вади, не варто абсолютно заперечувати наукову цінність радянської історіографії з досліджуваної нами проблеми. Отже, актуальним є звернення до історії становлення вищої аграрної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному українському науковому просторі проблемі реформування та інноваційного розвитку вищої аграрної освіти присвячено праці В. Андрушенка, Б. Гола, М. Згуровського, В. Кременя, С. Клепка, К. Корсака, О. Козлової, О. Листопад, О. Мещанинова, О. Огієнко, Н. Ничкало, П. Сауха, Є. Суліми та ін. Проблеми вищої аграрної освіти в Україні досліджували Л. Барановська, І. Бендера, М. Бондар, Н. Кожем'якіна, І. Ляшенко, В. Свистун (професійна підготовка майбутніх аграріїв); Л. Білан, С. Білан (історія вищої аграрної освіти в Україні); О. Малюга, Л. Новицька (методичні аспекти підготовки студентів аграрних університетів).

Мета статті: узагальнення історіографічних джерел з проблеми розвитку вищої аграрної освіти України.

Результати дослідження. Розвиток вищої аграрної освіти України, починаючи з 50-их рр. ХХ ст. і до здобуття Україною незалежності, розглядається нами в контексті історії вищої школи УРСР та/або історії вищої освіти СРСР.

Своєрідною особливістю висвітлення становища радянської вищої освіти другої половини 1950-х років стало те, що авторами публікацій були, в більшості, партійні та державні працівники. Очевидно, значна частина опублікованих матеріалів не мала наукового підґрунтя, а служила міцною ідеологічною опорою для керівництва СРСР в майбутній побудові комуністичного ладу. Значний фактичний матеріал з історії функціонування вищої школи УРСР, у тому числі і аграрної, узагальнений в роботах Даденкова Ю. [9], Єфименка Г. [13], Елютіна В. [12]. У них розглянуті кількісні та якісні показники зростання студентського контингенту та розкрито стан матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення закладів вищої освіти УРСР. У цих працях окремий фактологічний матеріал поєднувався зі схематичним переліком постанов комуністичної партії і поспішними політизованими висновками.

Аналіз наукових праць свідчить, що науковці досліджували становлення та розвиток вищої аграрної школи України, з'ясували тенденції її розвитку, зосереджувалися на напрямках її діяльності у контексті розвитку вищої аграрної освіти СРСР (Іванович К.А.: «Сельскохозяйственное образование в СССР» [17], «Высшая сельскохозяйственная школа в СССР» [15] та «Основы обучения и воспитание в сельскохозяйственной школе» [16], Гатліх Г.А.: «Сельскохозяйственные вузы СССР» [8]). Однак, безпосередньо вищій аграрній освіті УРСР не присвячено жодної окремої праці.

У працях Івановича К.А. [15; 16; 17] міститься короткий, але насичений інформацією нарис про аграрну освіту в дореволюційній Росії та в СРСР. В них були позначені основні віхи становлення професійних (спеціальних) аграрних навчальних закладів з поділом їх на нижчу, середню і вищу школи. З погляду нашого дослідження, цікавим є те, що автор подає короткий нарис виникнення сільськогосподарських навчальних закладів, характеризує стан і завдання подальшого розвитку вищої сільськогосподарської освіти. Успішне вирішення складних завдань сільськогосподарського виробництва було можливе тільки на основі широкого застосування в сільському господарстві всіх досягнень аграрної науки.

Гатліх Г. А. у своїй праці «Сельскохозяйственные вузы СССР» [8] виділив окремий розділ, присвячений історичному розвитку аграрних вищих навчальних закладів України. Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1920–1963 рр. Це єдине дослідження, яке надає, хоча і в стислій довідковій формі, але важливий фактологічний матеріал щодо особливостей функціонування аграрних вузів в Україні. Отже, Іванович К.А. та Гатліх Г.А. [15; 17; 8] ставили собі за мету показати розвиток і характеризувати стан вищої аграрної освіти в СРСР і, зокрема, в УРСР, як складову загальносоюзного механізму. В книгах дається короткий нарис виникнення аграрних навчальних закладів, характеризується стан і завдання подальшого розвитку вищої аграрної освіти.

У праці Іванової Г. А. «О подготовке кадров производственно-технической интеллигенции для социалистического сельского хозяйства» [14] висвітлено фактичний матеріал про розвиток аграрної освіти в 1953–1962 роках. Особливу увагу отримали такі питання, як комплектування складу студентів, зміст навчання та його відповідність запитам практики. Але автор фактично узагальнив підсумки підготовки фахівців у аграрних навчальних закладах, а не описав сам процес, засоби досягнення мети. У праці в основному відображено результати роботи закладів вищої освіти (університети, інститути), оминувши увагою аграрні коледжі, технікуми. Узагальненню досвіду дореволюційної та наукової роботи ветеринарних навчальних закладів у навчально-технічному періоді та за роки радянської влади присвячена монографія В. Коропова «Ветеринарна освіта в СРСР» [20].

Проблемі підготовки висококваліфікованих фахівців для сільського господарства присвячені праці Бабич Д. І. «Удосконалення підготовки спеціалістів для сільського господарства (1959–1965 рр.)» [2], Караваєва В. К. «Діяльність Комуністичної партії України по підготовці спеціалістів сільського господарства через вузи і технікуми» [18], Бабій В.С. «Партійное руководство развитием высшего сельскохозяйственного образования на Украине (1959–1970)» [1], написаних в історико-партійному дусі. У них розкривається позитивна роль партійного керівництва процесом формування і виховання фахівців для сільського господарства, подано опис шляхів вдосконалення системи підготовки спеціалістів для сільського господарства: поліпшення якісного складу студентів, навчально-матеріальної бази вузів, зміцнення складу та підвищення кваліфікації викладачів.

Одними з перших радянських дослідників історії аграрної вищої освіти вважають Галкіна К. [7] та Чуткерашвілі С. [30]. Вагомим працею з історії становлення вищої школи в західноукраїнському регіоні у повоєнний період стала монографія Ростікуса Р. [26]. Питанням становлення мережі вищої аграрної освіти в УРСР ці дослідники торкалися побіжно, виключно в контексті висвітлення становлення та розвитку цілісної системи освіти Радянського Союзу. Роботи цих науковців містять лише окремі розрізнені факти й приклади фрагментарного характеру зі стану вищої аграрної освіти в Україні. Їх праці практично не містять наукового аналізу всебічної діяльності вищої школи України, а з погляду політики тих років наводили фактичні матеріали, цим і доводили «успіхи національної політики КПРС», «культурної революції», «розвитку радянської освіти». Відтак, чимало наукових праць, присвячених вищій школі України, виходило з друку в Москві, тому багато принципових питань розвитку освіти в Україні

оцінювалось через «московські окуляри».

Чуткерашвілі Є.В. [26] розглядає проблеми вищої освіти в економіко-статистичному плані, наводить дані про зростання вузів, контингент студентів, зміну їх соціального складу, забезпечення вищої школи науково-педагогічними кадрами. Значну увагу автором приділено порівнянню освітньо-наукових кадрів Радянського Союзу та провідних капіталістичних держав світу. Звичайно, ці порівняння дослідником проводилися суб'єктивно, під впливом тиску компартійної ідеології, що значно знизило наукову цінність публікацій. Разом з тим, вчений дещо переоцінює роль заочного навчання, обходить питання позанавчальної виховної роботи зі студентами.

Значний внесок в історію становлення вищої школи в західноукраїнському регіоні у повоєнний період мала монографія Ростікуса Р. [26]. Цінності дослідженню додає те, що через різку зміну соціально-економічних та політичних основ життя Західної України після приєднання до СРСР, місцеве населення неоднозначно сприймало комуністичні перетворення у закладах освіти, часто нівелюючи намагання радянської влади ідеологізувати навчально-виховний процес. Однак, робота не вийшла за рамки радянської цензури. Відповідно, автор суб'єктивно висвітлив повоєнні проблеми галузі, роблячи акцент на перевагах радянської системи освіти. Заслугують на увагу кандидатські дисертації, Бабича Д. [2], Тимохи Я. [29], в яких досліджено процес інтелектуалізації матеріального виробництва колгоспного села, залучення до нього навчальних закладів, насамперед вищих. Центральне місце в цих роботах займає висвітлення діяльності комуністичної партії з підготовки кадрів для сільського господарства.

У кандидатських дисертаціях Сергійчук О. [27] і Домбровської С. [11] розглядаються питання розвитку вищої школи України в умовах лібералізації суспільного життя в 1953–1964 рр. Брехунець Н. [6] досліджувала історіографію діяльності навчальних закладів України в 50-80-х рр. ХХ ст. Білан С. [5] досліджує проблему державної політики у сфері аграрної освіти України в умовах незалежності. У дисертаціях Жабенка О., Кравчук М., Кузнєцова О., Куцаєвої Т., Майбороди С., Хоменко Н., Щebetюк Н., які дотичні до проблеми історіографії розвитку вищої аграрної освіти України другої половини ХХ ст., автори намагаються об'єктивно та неупереджено підійти до аналізу історико-педагогічних джерел та літератури.

Нами також проаналізовано окремі статті, в яких особливу увагу надано дослідженню проблеми підготовки кадрів для села [10; 23]. Сюди ж слід віднести статті, написані безпосередньо організаторами аграрної освіти в країні [21; 22]. Зазначені праці цікаві постановкою конкретних завдань подальшого розвитку вищої аграрної освіти, аналізом її поточних потреб, розкриттям низки практичних питань вдосконалення підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Що стосується цих досліджень про підготовку кадрів для сільського господарства, то обмеженість хронологічних рамок і регіональний характер матеріалу не дозволили авторам створити цілісну картину розвитку сільськогосподарської освіти. Однак, це не зменшує значущості виконаної роботи з вивчення та узагальнення конкретного матеріалу, визначення ролі вузів у забезпеченні сільського господарства кадрами агрономів, зоотехніків, інженерів та інших фахівців.

У контексті вищезазначеної проблеми на сучасному етапі, Яремчук О. [31] в статті «Стан вищої аграрної освіти» зазначає, що для розвитку аграрної освіти нині актуальним є проект «Державної цільової програми розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 року», пріоритетами якої є підвищення конкурентоспроможності сільського господарства та розвиток аграрної політики в сфері науки, освіти та інновацій. Це в свою чергу передбачає проведення реформ у сфері аграрної освіти задля підвищення якості підготовки кадрів, задіяних в агросекторі. У проекті «Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України на 2015-2020 роки» зазначається про підвищення урядом ефективності витрат на

наукові дослідження та вищу освіту, реформування науково-дослідних інститутів, державних університетів.

Окремі дослідження, що стосуються проблем та перспектив розвитку вищої освіти в Україні, стосуються і безпосередньо аграрної освіти. Зокрема, Педченко Г. вперше запропоновано методику визначення рівня адаптації аграрних закладів вищої освіти до ринкового середовища за допомогою комплексної порівняльної рейтингової оцінки, критеріями якої є матеріально-технічний та науково-педагогічний потенціал закладів вищої освіти, затребуваність підготовлених ними спеціалістів, джерела надходження фінансових коштів, диверсифікованість освітніх послуг закладів вищої освіти. Також розроблено методику визначення ризику кадрового бізнесу за допомогою імітаційного моделювання, що враховує джерела фінансових надходжень, обсяги реалізації та ціни на освітні послуги й удосконалено методичні підходи щодо оцінки ефективності інвестицій у людський капітал, а саме – у підготовку спеціалістів з різним рівнем освіти та визначення окупності даних вкладень [24].

Приходько І. досліджено механізми державного управління розвитком вищої аграрної освіти України в умовах її інтеграції у світовий освітній простір [25]. Проблеми модернізації вищої аграрної освіти у Польщі в умовах євроінтеграції, досвід якої у цій сфері є надзвичайно важливим для України, розкриті у дослідженнях Соколович-Алтуніна Ю. Ним, зокрема, з'ясовано сутність модернізації вищої аграрної освіти у Польщі за умов євроінтеграції як нелінійного процесу, що характеризується збільшенням адаптивної складності й ефективності цієї системи, посиленням функціональної диференціації змісту підготовки фахівців-аграріїв і переходом від вертикального підпорядкування до горизонтальних зв'язків між компонентами системи – вишами, їх структурними підрозділами, науково-педагогічними кадрами. Також, автором узагальнено досвід стратегічного планування модернізації вищої аграрної освіти у Польщі на європейському, національному й інституційному рівнях, визначено можливості його використання в Україні [28]. Питання розвитку вищої аграрної освіти порушувалися в тій чи іншій мірі в дослідженнях, присвячених загальним проблемам підготовки кадрів для всього народного господарства в цілому [12; 19; 30]. Ці роботи дають можливість визначити місце вищої аграрної освіти в загальній системі вищої і середньої спеціальної освіти в країні.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Здійснений нами короткий аналіз наукових розвідок з проблеми розвитку вищої аграрної освіти України періоду 50-их рр. ХХ – початку ХХІ ст. засвідчив, що у радянський період система аграрної освіти України розглядалась і досліджувалась як невід'ємна складова системи вищої освіти СРСР. Більшість наукових праць цього періоду значно заідеологізована, аналіз стану розвитку вищої аграрної освіти розглядається як досягнення комуністичного ладу, підготовка кадрів здійснювалася для потреб планового колективного сільського господарства фахівців широкого профілю, які готові діяти в рамках чітких інструкцій, вказівок, наказів, постанов, планів. У працях того часу лише побіжно аналізувалися особливості освітнього процесу у закладах аграрної освіти, вдосконалення навчальних планів, програм, використання форм, методів, прийомів роботи для покращення якості підготовки фахівців.

Із здобуттям Україною незалежності, переходом до ринкової економіки, євроінтеграційними процесами у сфері освіти і наук, питання забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців, вдосконалення освітнього процесу у закладах аграрної вищої освіти особливо актуалізувалося, що і знайшло своє відображення у наукових працях сучасних науковців. Їх дослідженнях, зокрема, і спрямовані на вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду підвищення якості освітнього процесу, який повинен забезпечувати підготовку творчих, креативних фахівців для економіки та сільського господарства у нових ринкових умовах, та розкриття шляхів його впровадження у практику роботи аграрних закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Бабий В. С. Партийное руководство развитием высшего сельскохозяйственного образования на Украин (1959-1970 гг.): автореф. дис. ... канд. ист. Наук: 07.00.01 / В. С. Бабий.–К.,1976. –25 с.
2. Бабич Д. И. Деятельность партийных организаций Украины по укреплению сельского хозяйства руководящими кадрами (1959–1965 гг.): автореф. дис. ... канд. ист. Наук: 07.00.01 / Д. И. Бабич. –К.,1978. –26 с.
3. Бабич Д. І. Вдосконалення системи підготовки спеціалістів для сільського господарства (1959–1965 рр.) / Д. І. Бабич //Український історичний журнал. – 1976. – №12. – С.86–93
4. Беспалько В. П., Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-оспитательного процесса подготовки специалистов. –М.: Высшая школа, 1989. – 144 с.
5. Білан С.О. Аграрна освіта в Україні: історичний аспект (90-ті роки ХХ –початок ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. Наук: спец. 07.00.01. «Історія України» /С.О. Білан. – К., 2005. – 22 с.
6. Брехунець Н.С. Навчальні заклади освіти України 50–80-х років ХХ ст.: історіографія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.06. «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни»/ Н.С.Брехунець.–К., 2006. – 23 с.
7. Галкин К.Т.Высшее образование и подготовка научных кадров в СССР / К.Т. Галкин. –М., Советская наука, 1958. –176 с.
8. Гатлих Г.А.Сельскохозяйственные вузы СССР / Г.А. Гатлих. –М.: Высшая школа, 1965.–368 с.
9. Даденков Ю. М. Вища і середня спеціальна освіта на Україні / Ю.М. Даденков // Українська радянська культура. –К.: Наукова думка, 1960. –112 с.
10. Дмитрашко І.І.Некоторые вопросы подготовки колхозных кадров в новых условиях / И.И. Дмитрашко // Новый этап в развитии колхозного строя. –М., 1959.
11. Домбровська С.М. Розвиток вищої школи в Харкові у період тимчасової лібералізації тоталітарної системи (друга половина 50-х –перша половина 60-х років ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. спец. 07.00.01. «Історія України» / С. М. Домбровська. –Х., 2006. – 15 с.
12. Елютин В. П. О перестройке системы высшего образования в СССР / В.П. Елютин. –М., 1958. –73 с.
13. Єфименко Г. П. Важлива державна справа / Г. П. Єфименко. –К.: Вища школа, 1959. –79 с.
14. Иванова Г.А.О подготовке кадров производственно-технической интеллигенции для социалистического сельского хозяйства / Г.А.Иванова. –М., 1962. –56 с.
15. Иванович К.А. Высшая сельскохозяйственная школа в СССР / К.А.Иванович.–М.: Тип. газ. «За родину» в Риге, 1948. –159 с.
16. Иванович К.А. Основы обучения и воспитание в сельскохозяйственной школе / К.А. Иванович. –М.: Сельхозиздат, 1953. –303с.
17. Иванович К.А. Сельскохозяйственное образование в СССР / К.А.Иванович. –М.: Советская наука, 1958. –240с.
18. Караваев В. К. Діяльність Комуністичної партії України по підготовці спеціалістів сільського господарства через вузи і технікуми / В. К. Караваев // Наукові праці з історії КПРС. –Випуск 26. –К., 1968. –С. 132-138.
19. Комаров В.Е. Экономические основы подготовки специалистов для народного хозяйства / В.Е. Комаров. –М.: Изд-во АН СССР, 1959. –207с.
20. Коропов В.М. Ветеринарное образование в СССР / В.М. Коропов. –М.: Гос. изд. с.-х. лит., 16-я тип. Главполиграфитиздата, 1949. –264 с.
21. Кудин Н.Д. Совершенствовать подготовку специалистов для сельского хозяйства / Н.Д. Кудин // Среднее специальное образование. –1958. –№ 12. –С.12–14.
22. Немцов В.Ф. Шире размах сельскохозяйственного образования на Востоке страны / В.Ф. Немцов // Вестник высшей школы. – 1958. –№ 2. – С. 14-19.
23. Пальчевский В.И.Опыт пропаганды сельскохозяйственных знаний / В.И.Пальчевский, С.П. Роженко // Вестник высшей школы. –1956. –№ 8. – С. 32-33.
24. Педченко Г. П. Диференціація та концентрація на ринку аграрної освіти / Г. П. Педченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2013. - № 2(3). - С. 270-277.
25. Приходько І. П. Вдосконалення вищої аграрної освіти в умовах інтеграції України до європейської спільноти / І. П. Приходько // Економіка та держава. - 2010. - № 12. - С. 107-109.
26. Ростикус Р.П. Розвиток і зміцнення вищої школи в західних областях України в післявоєнний період / Р.П. Ростикус. –Чернівці : Вид-во ЧДУ, 1957. –218 с.
27. Сергійчук О.М. Вища школа України в умовах лібералізації суспільного життя. 1953–1964 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. Наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / О.М.Сергійчук. –К., 2002. –19 с.
28. Соколович-Алтуніна Ю. О. Модернізація вищої аграрної освіти в Польщі в умовах євроінтеграції : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Юлія. Олександрівна Соколович-Алтуніна ; СДПУ імені А.С. Макаренка. – Суми, 2012. – 218 с.
29. Тимоха Я. И. Воспроизводство квалифицированных кадров сельского хозяйства : автореф. дис. ... канд. экон. Наук: № 590 / Я. И. Тимоха. –Харьков, 1969. –19 с.
30. Чуткерашвили Е.В. Развитие высшего образования в СССР / Е.В.Чуткерашвили. –М.: Высшая школа, 1961. – 357 с.

References

1. Babyi,V.C., 1976. Partyinoe rukovodstvo razvytyem vysshheho sel'skokhoziaistvennoho obrazovaniya na Ukrainy (1959 - 1970 hh.)[Party leadership in the development of higher agricultural education in Ukraine (1959 - 1970).]: avtoref. dys. ... kand. yst. nauk: 07.00.01 / V. S. Babyi.–K.,25 s.
2. Babych, D. Y., 1978 Deiatel'nost partyinykh orhanyzatsyi Ukrainy po ukrepleniyu sel'skoho khoziaistva rukovodiashchymy kadramy (1959–1965 hh.)[The activities of party organizations of Ukraine to strengthen agriculture by leading personnel (1959 -1965).]: avtoref. dys. ... kand. yst. nauk: 07.00.01 / D. Y. Babych. –K.,26 s.
3. Babych, D. I., 1976. Vdoskonalennia systemy pidhotovky spetsialistivdlya sil'skoho hospodarstva (1959–1965 rr.) [Improvement of the system ofspecialists'training for agriculture (1959-1965 gg.)] / D. I. Babych // Ukrain'skyi istorychnyi zhurnal, 12, p. 86–93
4. Bospalko, V. P., Tatur, Yu. H., 1989. Systemno-metodycheskoe obespechenye uchebno-ospytatel'nogo protsessu podhotovky spetsyalystov.[System-methodical maintenance of educational and informational process ofspecialists' training.] – М.: Vysshaiia shkola, 144 s.
5. Bilan,S.O., 2005. Ahrama osvita v Ukraini: istorychnyi aspekt (90 -ti roky XX –pochatok XXI st.)[Agrarian Education in Ukraine: Historical Aspect (90th years XX-the beginning of the XXI Century): author's resume for obtaining of scientific degree of candidate of historic

- sciences.]: avtoref. dys. na здобuttia nauk. stupenia kand. ist. nauk: spets. 07.00.01. «Istoriia Ukrainy» / S.O. Bilan. – K., 22 s.
6. Brekhunets, N.S., 2006. Navchalni zaklady osvity Ukrainy 50 – 80 -kh rokiv XX st.: istoriografii [Educational establishments of education of Ukraine 50 - 80th years of XX century: historiography: author. dis. for obtaining of scientific degree of candidate of sciences.]: avtoref. dys. na здobuttia nauk. stupenia kand. ist. nauk: spets. 07.00.06. «Istoriografii, dzhereloznavstvo ta spetsialni istorichni dystsypliny» / N.S.Brekhunets. – K., 23 s.
 7. Halkyn, K.T., 1958. Vysshee obrazovanye y podhotovka nauchnykh kadrov v SSSR / K.T. Halkyn. –M., Sovetskaia nauka, 176 s.
 8. Hatlykh, H.A., 1965. Selskokhoziaistvennye vuzy SSSR [Higher and secondary specialized education in Ukraine.] / Yu.M. Dadenkov // Ukrainianska radianska kultura. / H.A. Hatlykh. –M.: Vysshaia shkola, 368 s.
 9. Dadenkov, Yu. M., 1960. Vyshcha i serednia spetsialna osvita na Ukraini [Higher and secondary specialized education in Ukraine.] / Yu.M. Dadenkov // Ukrainianska radianska kultura. – K.: Naukova dumka, 112 s.
 10. Dmytrashko, Y.Y., 1959. Nekotoryevoprosy podgotovki kolkhoznykh kadrov v novykh usloviakh/ I.I. Dmitrashko // New stage in the development of the collective farm system. -M.
 11. Dombrovska, S.M., 2006. Rozvytok vyshchoi shkoly v Kharkovi u period tymchasovoi liberalizatsii totalitarnoi systemy (druga polovyna 50-kh –persha polovyna 60 -kh rokiv XX st.) [Development of a higher school in Kharkiv during the period of the temporary liberalization of the totalitarian system (the second half of the 50's - the first half of the 60's of the XX-th century.): avtoref. dys. na здobuttia nauk. stupenia kand. ist. nauk. spets. 07.00.01. «Istoriia Ukrainy» / S.M. Dombrovska. – Kh., 15 s.
 12. Eliutyn, V. P., 1958. O perestroike systemy vyssheho obrazovaniya v SSSR / V. P. Eliutyn. – M., 73 s.
 13. Iefymenko, H. P., 1959. Vazhlyva derzhavna sprava / H. P. Yefymenko. – K. : Vyshcha shkola, 79 s.
 14. Ivanova, H.A., 1962. O podhotovke kadrov proyzvodstvenno-tekhnicheskoi yntellyphentsy dlia sotsyalisticheskogo selskogo khoziaistva / H.A.Ivanova. – M., 56 s.
 15. Ivanovych, K.A., 1948. Vysshaia selskokhoziaistvennaia shkola v SSSR / K.A.Ivanovych.–M.: Typ. haz. «Za rodynu» v Ryhe, 159 s.
 16. Ivanovych, K.A., 1953. Osnovy obucheniya i vospytanye v selskokhoziaistvennoi shkole / K.A. Ivanovych. – M.: Selkhozdat, 303s.
 17. Ivanovych, K.A., 1958. Selskokhoziaistvennoe obrazovanye v SSSR / K.A.Ivanovych. – M.: Sovetskaia nauka, 240s.
 18. Karavaev, V. K., 1968. Diialnist Komunistychnoi partii Ukrainy po pidhotovtsi spetsialistiv silskoho hospodarstva cherez vuzy i tekhnikumy [Activities of the Communist Party of Ukraine on the training of specialists in agriculture through universities and technical schools.] / V. K. Karavaev // Naukovi pratsi z istorii KPRS, 26. – K., p. 132-138.
 19. Komarov, V.E., 1959. Economic basics for the training of specialists for the national economy / V.E. Komarov. - M.: Publishing-house of the Academy of Sciences USSR, 207s.
 20. Koropov, V.M., 1949. Veterynarnoe obrazovanye v SSSR / V.M. Koropov. –M.: Hos. yzd. s.-kh. lyt., 16-ya typ. Hlavpolyhrafytyzdata, 264 s.
 21. Kudin, N.D., 1958. Sovershenstvovat podgotovku spetsialistov dlia selskogo khoziaistva [Secondary specialized education.], 12, p.12 -14.
 22. Nemtsov, V.F., 1958. Shyre razmakh selskokhoziaistvennoho obrazovaniya na Vostoke strany [The larger scope of agricultural education in the East of the country] / V.F. Nemtsov // Vestnyk vysshei shkoly, 2, p. 14 –19.
 23. Palchevskiy, V.Y., 1956. Opyt propahandy selskokhoziaistvennykh znanyi [Experiment of Agricultural Knowledge Promotion.] / V.Y. Palchevskiy, S.P. Rozhenko // Vestnyk vysshei shkoly, 8, p. 32 –33.
 24. Pedchenko, H. P., 2013. Dyferentsiatsiia ta kontsentratsiia na rynku ahranoi osvity [Differentiation and concentration in the market of agrarian education.] / H.P. Pedchenko // Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnogo universytetu (ekonomichni nauky), 2(3), p. 270-277.
 25. Prykhodko, I. P., 2010. Vdoskonalennia vyshchoi ahranoi osvity v umovakh intehratsii Ukrainy do yevropeiskoi spilnoty [Improvement of higher agricultural education in the conditions of Ukraine's integration into the European community] / I. P. Prykhodko // Ekonomika ta derzhava, 12, p. 107-109.
 26. Rostycus, R.P., 1957. Rozvytok i zmitsnenni vyshchoishkoly v zakhidnykh oblastiakh Ukrainy v pisliavoennyi period / R.P. Rostycus. - Chernovtsi: View of the BSU, 218 p.
 27. Serhiychuk, O.M., 2002. Vyshchashkola Ukrainy v umovakh liberalizatsii suspilnoho zhyttia. 1953-1964 rr. [Higher school of Ukraine in the conditions of liberalization of social life. 1953-1964 years]: author's abstract for obtaining of scientific degree of candidate of historic sciences: special 07.00.01. "Istoriia Ukrainy" / O.M.Serhiychuk. -K., 19 p.
 28. Sokolovych-Altunina, Yu. O., 2012. Modernizatsiia vyshchoi ahranoi osvity v Polshchi v umovakh yevrointehratsii [Modernization of higher agricultural education in Poland in the context of European integration.]: dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 / Yuliia. Oleksandrivna Sokolovych-Altunina; SDPU imeni A.C. Makarenka. –. Sumy, 218 s.
 29. Tymokha, Ya. Y., 1969. Vosproyzvodstvo kvalyfytirovannykh kadrov selskogo khoziaistva [Reproduction of skilled agricultural workers.]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 590 / Ya. Y. Tymokha. – Kharkov, 119 s.
 30. Chutkerashvili, E.V., 1961. Razvitie vysshego obrazovaniia v SSSR / E.V. Chutkerashvili. -M. : Higher school, 357 p.

В статье осуществлен краткий анализ состояния изученности проблемы развития высшего аграрного образования Украины в период с пятидесятью гг. XX ст. до начала XXI века. В период пребывания Украины в составе СССР ее аграрное образование исследовалась как неотъемлемая составляющая системы высшего аграрного образования Советского Союза и ее эффективность и результативность были значительно задеологизированные, хотя полностью перечеркивать определенный положительный опыт подготовки специалистов для аграрного сектора нельзя. Автором также отмечено, что в трудах советского периода мало внимания обращалось на анализ качества учебных планов, программ подготовки специалистов-аграриев, организации образовательного процесса, практической подготовки, форм, методов и приемов учебной работы преподавателей. В условиях независимости Украины проблема подготовки специалистов для аграрного сектора значительно актуализировалась.

Ключевые слова: аграрное образование, высшие учебные заведения, социализм, подготовка специалистов, количественные показатели, бесплатность образования и социальное равенство, противопоставление зарубежному опыту, независимая Украина, качество подготовки, реформирование.

A brief analysis of the state of research of the problem of development of higher agricultural education in Ukraine in the period from the 50-ies of the XX century to the beginning of the XXI century has been made in the article. During the period of Ukraine's stay in the USSR its agrarian education was investigated as an integral part of the system of higher agricultural education of the Soviet Union and its effectiveness and productivity

were precisely ideologized, although it is impossible to completely eliminate some positive experience of specialists' training for the agrarian sector. The author also noted that in the works of the Soviet period a little attention was paid to the analysis of the quality of curricula, programs of specialists-agrarians' preparation, organization of educational process, practical training, forms, methods and teachers work. In the conditions of Ukraine's independence, the problem of specialists' training for the agrarian sector has become much more actualized. The development of the agrarian sector, as well as Ukraine as a whole, requires a holistic system of education that would be in line with the national interests and civilization's vector of its development and would ensure the specialists' training capable to implement innovative ideas into the life. During the second half of the 20th century was accumulated a significant potential of historical sources on the sphere of education of Ukraine, reflecting the diverse areas of functioning of the republic's national education system, in particular institutions of general secondary, vocational, secondary and higher education. However, there is a small number of sources on the formation and development of higher agricultural education in Ukraine. Nevertheless, nowadays there is not generalized thorough research on the historiography of the development of higher agricultural education in Ukraine. There are only isolated intelligence from the history of studying of its individual aspects. And the current stage of development of domestic agrarian education, which is marked by qualitative changes and shifts, requires the preparation and conducting of such studies.

Key words: agrarian education, institutions of higher education, socialism, specialists' training, quantitative indicators, free education and social equality, opposition to foreign experience, independent Ukraine, quality of preparation, reforming.

УДК 37.016:78:17.022.1

Падалка Галина Микитівна,

доктор педагогічних наук, професор,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

МУЗИЧНА ОСВІТА: ЕСТЕТИЧНІ ВИМІРИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Необхідність удосконалення музичної освіти студентів університетів зумовлено потребами підвищення інтелектуально-творчого, культурного потенціалу суспільства; особливостями художньої практики сьогодення, що характеризується інтенсивним пошуком нових форм, жанрів, стилів у мистецтві. У статті висвітлюється значення естетичної функції мистецтва та її реалізації у професійній підготовці музикантів, наголошується на важливості подолання вузько-прагматичного підходу до музичного навчання. Розкриваються шляхи естетизації фахової підготовки через посилення уваги до формування оцінного та творчого ставлення студентів до мистецтва. Наводяться практичні рекомендації щодо розвитку естетичних ідеалів і смаків, здатності до творчого самовираження у музичній діяльності майбутніх фахівців.

Ключові слова: музична освіта, студенти, естетична функція мистецтва, художня оцінка, творча діяльність.

Постановка проблеми. Потреби реформування освіти зумовлено необхідністю підвищення інтелектуально-творчого, культурного потенціалу суспільства. Не має стояти осторонь і мистецтва, зокрема, музична освіта, яка покликана зберігати і примножувати національні цінності, опікуватись становленням духовності, широкого світогляду і високої моральності підростаючого покоління. Сучасні умови розвитку суспільства і мистецької освіти характеризуються значним креном у бік технократичного мислення. Зменшення уваги до мистецької освіти школярів, широке розповсюдження невибагливих зразків масової культури серед молоді, певна розпливчатість професійних орієнтирів підготовки студентів у мистецьких навчальних закладах спонукають до пошуку інноваційних підходів, які б враховували потреби і реальні можливості практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку мистецької освіти у різних її ланках знайшли широке відображення у науковій літературі. Докладно досліджено акмеологічні засади музичного навчання (А. Козир, В. Федоришин), можливості впливу музичного навчання на становлення особистості, її духовної культури (О. Олексюк), проблеми формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики (Н. Попович), визначено комунікативний потенціал музичного навчання (А. Зайцева), шляхи забезпечення виконавської надійності музикантів (Д. Юник) і т.п. Водночас проблеми естетичного спрямування музичного навчання не привернули достатньої уваги науковців і потребують подальших наукових пошуків.

Мета статті: визначити пріоритетні напрями реалізації естетичної функції музичної освіти у вищій школі.

Результати дослідження. Естетико-філософська думка сучасності зосереджує увагу на особливій значущості естетичної функції мистецтва порівняно із гедоністичною, комунікативною, виховною і т.п. При цьому увага акцентується на двох провідних її складових – оцінній і творчій. Зокрема, В. Мэдэнфорт [7, с.13] підкреслює, що художня творчість ґрунтується на основі виявлення передбачає творче самовираження його у художніх образах.

Ґрунтуючись на здобутках естетико-філософської теорії,

вважаємо, що естетична функція музичної освіти передбачає активізацію у студентів здатності до відчуття і адекватного оцінювання прекрасного у мистецтві, а також спонування особистості до творчості за законами краси. Якщо конкретизувати ці поняття відповідно до реалій існуючої практики, слід підкреслити, що необхідність забезпечення естетичної функції навчання зумовлено потребою подолати, знівелювати розрив між бажаними результатами підготовки фахівців-музикантів в університетах і практичними можливостями студентів. Втілення естетичної функції мистецтва у практику навчання означає звертання не лише до технологічного боку підготовки, зокрема, музично-виконавської, а й насамперед до естетико-художнього спрямування навчання, пов'язаного з відтворенням досвіду художнього осмислення життя. Викладання музичних дисциплін має бути спрямоване на оволодіння студентами духовно-ціннісним характером змісту художніх образів, на спонування майбутніх фахівців до творчого самовиявлення. Вузько-прагматичне ставлення до музики має поступитись місцем формуванню широких естетичних орієнтирів у випускників до майбутньої мистецької діяльності. Нехай технічно-виконавські можливості студента виявляються певним чином обмеженими, проте здатність до виразного виконання, нехай навіть самого нескладного твору, естетичні характеристики інтерпретації бодай найпростішої п'єси не мають бути знівельовані.

Головні напрями реалізації естетичної функції мистецької освіти передбачають: 1) активізацію оцінного ставлення студентів до мистецтва, формування їх естетичних ідеалів і смаків у процесі музичного навчання; 2) спонування до творчого самовиявлення у процесі музично-навчальної діяльності. Розглянемо їх послідовно.

Формування естетичних ідеалів і смаків майбутніх фахівців з музичного мистецтва. Художня практика сучасності характеризується оновленням мистецтва, для якого все характернішим стає пошук нових форм, жанрів, стилів. Художнє усвідомлення різних сторін сучасного життя – процес ускладнений, нерідко суперечливий, такий, що породжує естетично різномірні явища. Поза чіткими ціннісними орієнтаціями в галузі мистецтва